

WIELKI MARSZ PAŃSTWA ŚRODKA KU POZYCJI GLOBALNEGO OŚRODKA SIŁY

Wprowadzenie

W okresie świata bilateralnego dwa ówczesne mocarstwa – Stany Zjednoczone i Związek Radziecki – prowadziły rywalizację gospodarczą i militarną, w tym także w zakresie podboju przestrzeni kosmicznej. Każde z tych mocarstw prowadziło działania na rzecz pozyskania sojuszników. Stany Zjednoczone wspierały Chiny, gdyż według amerykańskich geopolityków wzmocnienie Pekinu jako przeciwwagi dla Moskwy zwiększa bezpieczeństwo Ameryki.

Pojawienie się więc Chin jako supermocarstwa jest po części zasługą Stanów Zjednoczonych, które przez wiele lat były głównym dostawcą technologii dla tego państwa¹. Związek Radziecki zaś wspierał Indie jako przeciwwagę dla Chin. Natomiast po rozpadzie Związku Radzieckiego Indie stały się partnerem strategicznym Stanów Zjednoczonych². Rosja zaś podejmowała próby pozyskania Indii poprzez utworzenie trójkąta strategicznego Rosja-Chiny-Indie. Propozycję taką złożył były premier Rosji J. Primakow. Została ona jednak odrzucona przez Chiny i Indie. Do propozycji tej nawiązał w 2005 r. rosyjski polityk Władimir Putin³. Indie stały się więc obiektem zainteresowania trzech mocarstw, co pozytywnie wpłynęło na rozwój gospodarczy tego państwa.

Dynamiczny rozwój Chin i Indii zaowocował ewolucją sytuacji energetycznej w tych państwach. Wzrósł bowiem popyt na energię, którego coraz większa część musi być zaspokajana poprzez import. OECD szacuje, że w 2030 r. globalne zapotrzebowanie na energię będzie o ponad 50% większe niż obecnie, a 45% tego wzrostu spowodowane będzie rosnącą konsumpcją w Chinach i Indiach⁴.

Według Raportu World Energy Outlook (2007 r.) niespotykane dotychczas tempo rozwoju gospodarczego Chin i Indii „będzie wymagało nie tylko coraz więcej energii, ale również zmieni standardy życia miliardów ludzi. W tej sytuacji aby rozwiązać problemy globalne, nie można oczekiwać jedynie od tych krajów ograniczenia przez nie wzrostu gospodarczego”⁵.

Zgodnie ze wspomnianym Raportem przewiduje się, że popyt na energię pierwotną w Chinach wzrośnie przeszło dwukrotnie z 1742 mln ton w 2005 r. do

¹ http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/artokol,234,cicha_dominacja_chin_w_rosji [dostęp dn. 17 marca 2011 r.].

² http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj_rosja_stosunki_dwustronne_chiny [dostęp dn. 17 marca 2011 r.].

³ http://www.polityka.pl/swiat/analizy/302305.1.swiatowa_potega_czyli_bric_brazylia_rosja_indie_i_chiny [dostęp dn. 17 marca 2011 r.].

⁴ World Energy Outlook 2007. China and India Insights. Raport OECD, s. 3.

⁵ Tamże, s. 6.

3819 mln ton w 2030 r. Chiny z czterokrotnie większą populacją od Stanów Zjednoczonych przejmą pozycję największego konsumenta energii na świecie⁶.

Zapoczątkowana przez Deng Xiaopinga strategia pokojowego wzrostu realizowana już trzydzieści lat sprawiła, że Chiny stały się drugą po Stanach Zjednoczonych potęgą ekonomiczną świata. Ten dynamiczny rozwój Chin w świetle kryzysu, jaki dotyka Stany Zjednoczone, stwarza przesłankę wniosków, że Państwo Środka w ciągu najbliższego dziesięciolecia może stać się pierwszą potęgą ekonomiczną świata.

W powyższej sytuacji zadawanie pytania o to czy Chiny staną się globalnym ośrodkiem siły wydaje się bezprzedmiotowe. Stosowniejsze wydaje się pytanie, kiedy to nastąpi?

Ogólna charakterystyka Chin

Informacje podstawowe

Dzisiejsze Chiny (Rysunek 1.) to najbardziej zaludnione państwo świata, w którym liczba ludności przekroczyła 1 mld 324 mln osób⁷. Przy tym jest jednym z najstarszych ośrodków cywilizacyjnych świata, o odrębnej i bogatej tradycji filozoficznej, historycznej, naukowej i in., sięgającej prawie 3000 lat przed naszą erą. Z kolei pod względem powierzchni Chiny są trzecim państwem świata (9,6 mln km²), a gospodarki – plasują się na drugim, po Stanach Zjednoczonych, miejscu.

Chiny podzielone są na 22 prowincje⁸, 5 regionów autonomicznych, 4 miasta wydzielone (Szanghaj, Pekin, Tianjin i Chongqing) i 2 specjalne regiony administracyjne, tj. Hongkong i Makau (Rysunek 2.). Regiony autonomiczne to: Xinjiang-Ujgur, Guangxi, Mongolia Wewnętrzna, Ningxia i Tybet.

Średnia gęstość zaludnienia wynosi 138 osób/km² (Rysunek 3.). Rozmieszczenie ludności jest jednak bardzo zróżnicowane, gdyż około 95% ludności kraju skupia się we wschodniej i południowej części kraju (gęstość zaludnienia wynosi tam 600-2000 osób/km²). Na uwagę zasługuje fakt, że w Chinach 40 miast liczy powyżej 2 mln osób. Największe zespoły miejskie to: Szanghaj (16,7 mln), Pekin (14,4 mln), Kanton (8,7 mln), Tianjin (9,1 mln), Wuhan (8 mln).

W Chinach występują liczne mniejszości narodowe (55), jednak Chińczycy (Han) stanowią 92% ludności kraju. Grupy etniczno-rasowe to głównie: Czuangowie (1%), Huejowie (1%), Ujgurzy (1%), Yi (1%), Miao (1%), Mandżurowie (1%), Tybetańczycy, Mongołowie i inni (2%)⁹.

Specyficzną cechą ludności Chin jest stosunkowo duży odsetek bezwyznaniowców (ok. 50%). Wyznawcy tradycyjnych chińskich systemów etyczno-religijnych stanowią 29%, buddyści – 8%, chrześcijanie – 7%, wyznawcy tradycyjnych religii plemiennych – 4%, muzułmanie – 2%¹⁰.

⁶ Tamże, s. 6.

⁷ Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Wydawnictwo GUS, Warszawa 2011, s. 827.

⁸ W statystyce Chin Tajwan wliczany jest do Chin jako prowincja.

⁹ *Popularna Encyklopedia Powszechna*, Oficyna Wydawnicza, Kraków 2000, s. 51.

¹⁰ *Państwa świata Encyklopedia PWN*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 153.

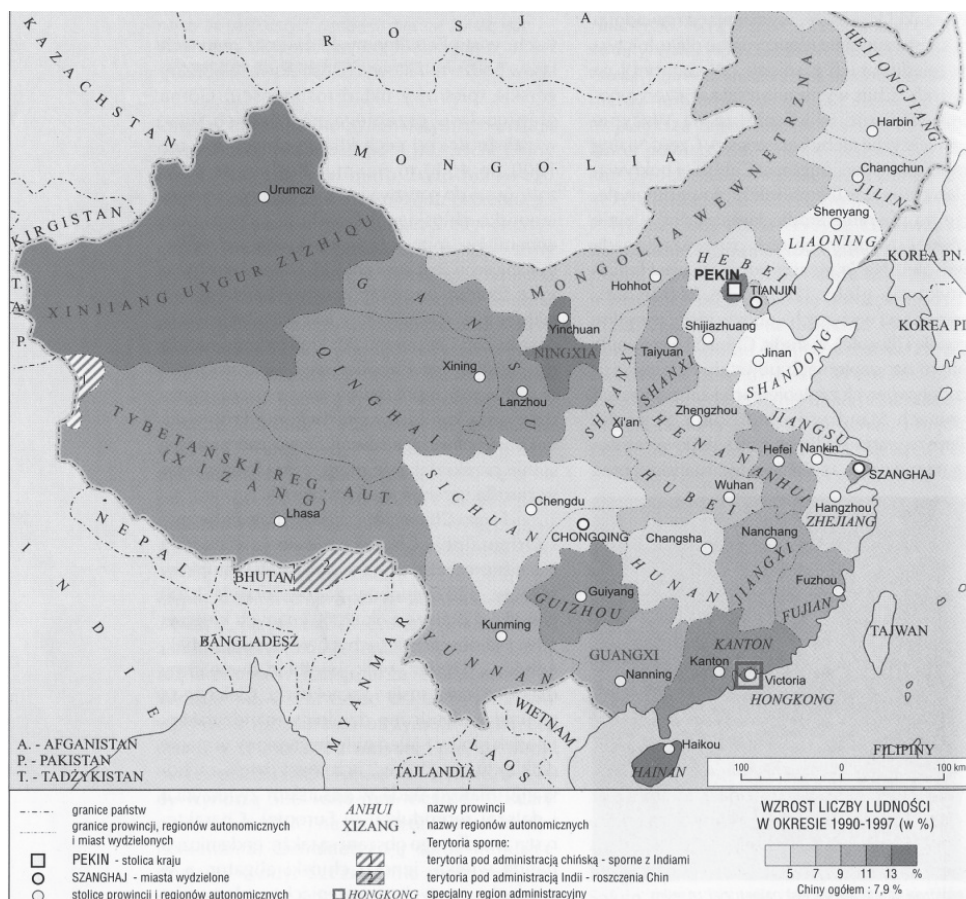

Rysunek 1. Chiny i ich sąsiedzi

Źródło: *Mapa polityczna świata*, Wydawnictwo Demart Sp. z o.o., Warszawa 2006

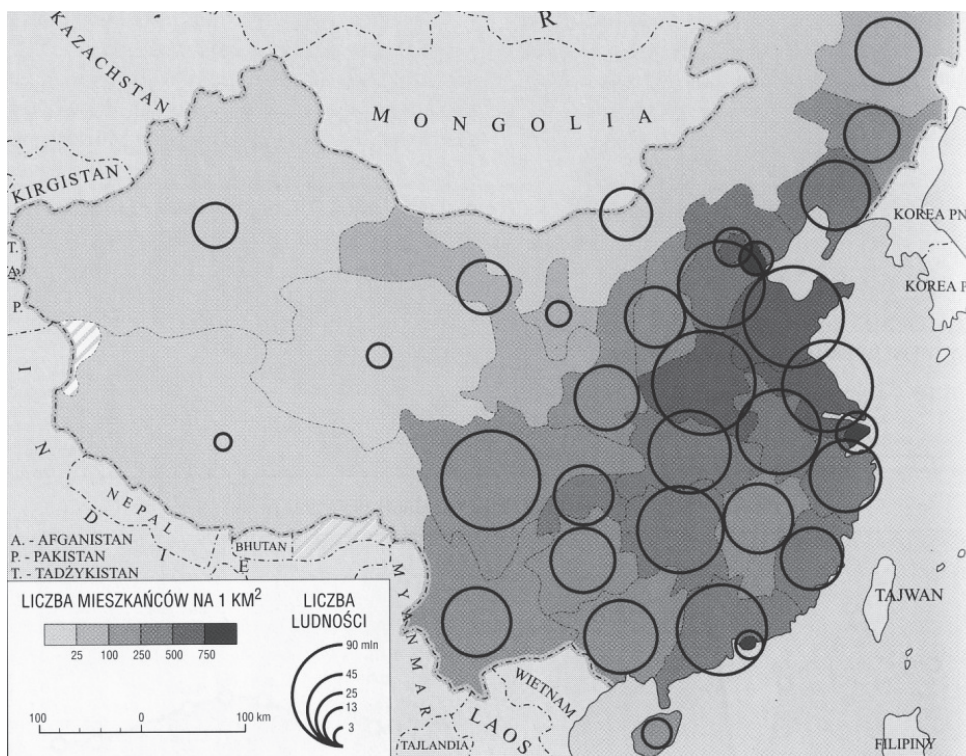
Istotnym elementem w życiu Chińczyków jest filozofia Konfucjusza, zgodnie z którą aprobuje się pięć głównych wartości moralnych: więzi międzyludzkich, podporządkowania lojalności, troskliwości, przyjaźni i wzajemności.

Chiny graniczą z czternastoma państwami, przy czym prowincja Xinjiang aż z ośmioma: Mongolią, Rosją, Kazachstanem, Kirgistanem, Tadżykistanem, Afganistanem, Pakistanem i Indiami. W prowincji tej Chińczycy stanowią zaledwie 41% ludności, zaś Ujgurowie 45% (ok. 7 mln osób), co przekłada się na tendencje niepodległościowe tej prowincji. Na uwagę zasługuje także fakt, że w prowincji tej znajduje się większość surowców naturalnych Chin, w tym 30% zasobów ropy naftowej i 35% gazu ziemnego.

Rysunek 2. Podział administracyjny i dynamika wzrostu ludności

Źródło: *Popularna Encyklopedia Powszechna*, Oficyna Wydawnicza, Kraków 2000, s. 56

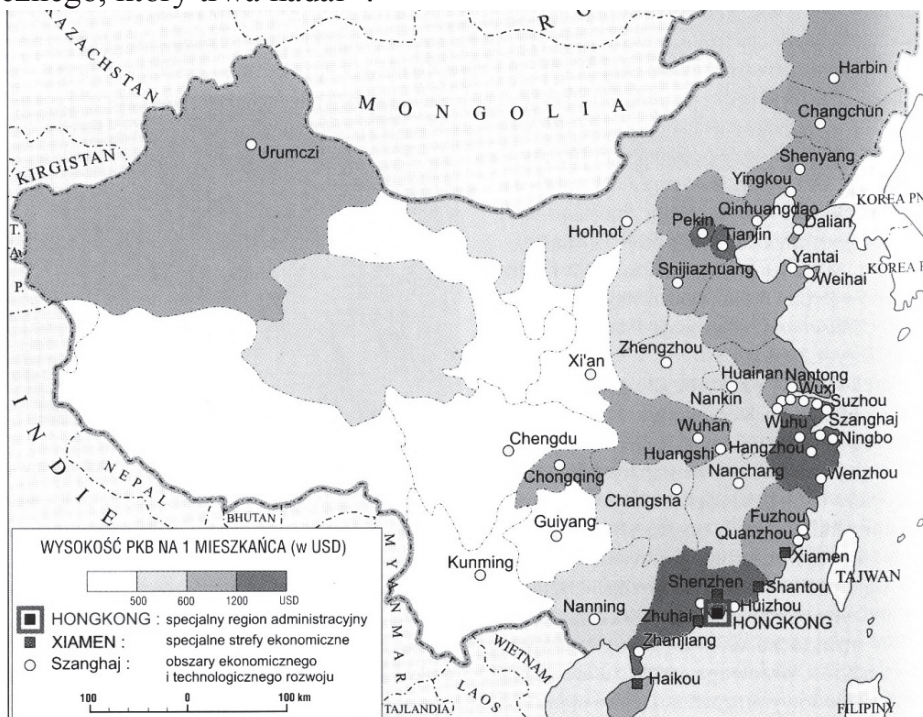
Rys. 3. Liczba ludności i gęstość zaludnienia wg prowincji, regionów autonomicznych i miast wydzielonych

Źródło: *Popularna Encyklopedia Powszechna*, Oficyna Wydawnicza, Kraków 2000, s. 58

Charakterystyka ekonomiczna

Dynamiczny rozwój Chin w latach 80. i 90. XX wieku odbywał się w oparciu o własne zasoby surowcowe i własny scenariusz reform alternatywnych wobec zaleceń światowych instytucji finansowo-gospodarczych (Banku Światowego, Międzynarodowego Funduszu Walutowego i in.), które w znacznie większym stopniu odpowiadały specyfice cywilizacyjnej Państwa Środka i stojącym przed tym państwem wyzwaniom¹¹. Chiny nie wkroczyły więc na drogę deregulacji i prywatyzacji, dzięki czemu uniknęły załamania gospodarczego i degradacji, które stały się udziałem dawnych państw Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG)¹².

Chiny przyjęły własny model transformacji, zgodnie z którym w pierwszym etapie zlikwidowano system komun ludowych na wsi i wprowadzono swobodę obrotu płodami rolnymi oraz podjęto decyzję o swobodzie wyboru miejsca zamieszkania. W drugim etapie (1984-1989) poszerzono reformy i wyrażono zgodę na tworzenie specjalnych stref ekonomicznych (14 miast nadmorskich, delta rzeki Jangcy i Perłowej, Wyspa Hainan, Hangzhou, Nankin i około 140 innych miejscowości) (Rysunek 4.), co przyciągnęło za sobą ogromny napływ kapitału zagranicznego. Trzeci etap (1999-2000) przeprowadzono w czasie kryzysu wynikającego z „przeżrzenia gospodarki” i Chiny szybko powróciły na ścieżkę wzrostu ekonomicznego, który trwa nadal¹³.

Rysunek 4. Specjalne strefy ekonomiczne, obszary ekonomicznego i technologicznego rozwoju oraz wysokość PKB na mieszkańca

Źródło: *Popularna Encyklopedia Powszechna*, Oficyna Wydawnicza, Kraków 2000, s. 60.

¹¹ P. Sieradzan, *Wymiar ekonomiczny geopolityki Chin*,

<http://www.geopolityka.org/index.php/analizy/90> [dostęp dn. 17 lipca 2011 r.].

¹² Tamże.

¹³ Tamże.

Wspomniane wyżej specjalne strefy ekonomiczne, obok względów ekonomicznych, miały także znaczenie geopolityczne. Stanowiły one bowiem wzorzec, na podstawie którego miała zostać wprowadzona w życie formuła „pokojowego zjednoczenia kraju (Jeden Kraj Dwa Systemy) poprzez stopniowe łączenie w ramach jednego państwa organizmów ustrojowych o odmiennych systemach społeczno-politycznych zarówno o charakterze socjalistycznym (Chińska Republika Ludowa (ChRL)), jak i kapitalistycznym (Hongkong, Makao, Tajwan)¹⁴.

Ważnym zadaniem rządu chińskiego stała się także integracja zachodnich regionów kraju ze wschodnimi. W tej sytuacji w 1999 r. wprowadzono długookresową strategię rządową „wielkiego otwarcia regionów zachodnich”. Strategia ta opiera się na następujących założeniach:

- a) budowa w regionach zachodnich Chin „kompletnego, względnie zamożnego społeczeństwa”;
- b) skoordynowanie rozwoju Chin wschodnich i zachodnich, gdyż prowincje centralne i zachodnie dysponują zasobami naturalnymi, a nie mają dostępu do portów morskich; planowane są więc i realizowane inwestycje w dziedzinie infrastruktury transportowej i budowlanej;
- c) działanie w kierunku „zjednoczenia narodowego Chin”, co oznacza pokojowe współistnienie wszystkich zamieszkujących region mniejszości narodowych;
- d) zapewnienie stabilizacji i bezpieczeństwa w regionach przygranicznych, co dotyczy w szczególności prowincji w zachodnich Chinach, graniczących z państwami Azji Centralnej¹⁵.

Zapoczątkowany w latach 80. i 90. XX wieku dynamiczny rozwój Chin trwa do dziś. W związku z tym rośnie dynamicznie zapotrzebowanie na energię. Doroczny raport World Energy Outlook ocenił, że zapotrzebowanie na nieprzetworzone surowce energetyczne w latach 2005-2030 wzrośnie o 55%, roczna dynamika wzrostu popytu wyniesie około 1,8%. Import ropy przez Chiny i – także szybko rozwijające się – Indie do 2030 r. powiększy się blisko czterokrotnie w porównaniu z obecnym okresem, a niedobór podaży dotkliwie da o sobie znać już w 2015 r.¹⁶. Szacuje się, że w najbliższym czasie zapotrzebowanie ilościowe Chin w zakresie ropy naftowej zrówna się z zapotrzebowaniem zgłoszonym przez USA i państwa Unii Europejskiej (UE). Wielkość produkcji i konsumpcji ropy naftowej wg danych Ambasady RP w Pekinie przedstawiono w Tabeli 1.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ P. Milewski, *Strategia i polityka rozwoju Zachodnich Chin a stosunki gospodarczo-handlowe z państwami Azji Centralnej*, „Azja-Pacyfik” 2003, nr 7, s. 200 – 201.

¹⁶ <http://forum.oilpeak.pl/about983.html> [dostęp dn. 8 maja 2007 r.].

	2010	2015	2020	2025	2030	Wzrost średnio- roczny
Produkcja	3,8	3,9	3,9	3,7	3,5	-0,3%
Konsumpcja	9,4	10,6	12,0	13,6	15,7	3,3%
Deficyt	5,6	6,7	8,1	9,9	12,2	X

Tabela 1. Produkcja i konsumpcja ropy naftowej w Chinach w mld baryłek dziennie

Źródło: *Polityka Energetyczna w Chińskiej Republice Ludowej*, Materiały Ambasady RP w Pekinie, Wydział Ekonomiczny, [w:] www.beijing_polemb.net [dostęp dn. 29 listopada 2012 r.] (uzupełnienie własne)

Chiny dysponują licznymi surowcami naturalnymi (Rysunek 5.) i pod względem ilości posiadanych zasobów zajmują trzecie miejsce w świecie. Wśród tych zasobów znajdują się surowce energetyczne (węgiel kamienny, ropa naftowa i gaz ziemny), rudy metali czarnych i kolorowych oraz ponad 90 minerałów niemetalicznych. Chiny są jednym z niewielu krajów o tak bogatych zasobach naturalnych. Spośród 45 głównych minerałów pod względem ich ważności aż 25 znajduje się na trzecim miejscu na świecie. Z kolei z uwagi na wanad, tytan, tantal, wolfram, bentonit, grafit, byrat, magnezyt, antymon znajduje się na pierwszym miejscu.

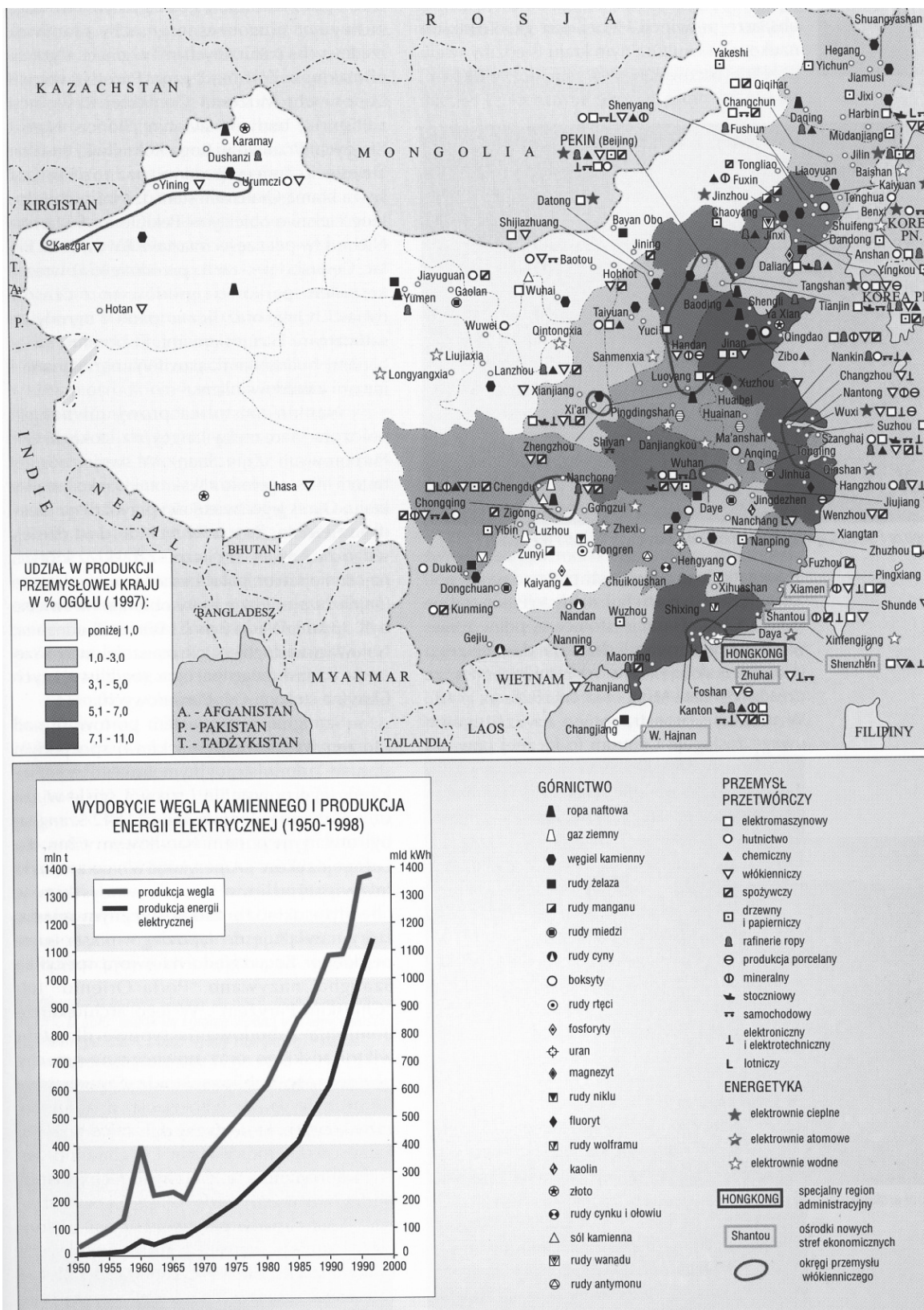
Surowce rozmieszczone są w różnych częściach kraju. Rudy żelaza, ropa naftowa i gaz ziemny występują w północno-wschodniej, północnej i północno-zachodniej części kraju. Węgiel w północnej i północno-zachodniej, miedź w południowo-zachodniej, północno-zachodniej i wschodniej części kraju. Rudy cynku i ołowiu występują na całym obszarze kraju, a wolfram, cyna, molibden, antymon i lantanowce w południowej i północnej części Chin, natomiast złoto i srebro w całym kraju.

Bogata baza surowcowa stanowi podstawę rozwoju przemysłu przetwórczego. Udział Chin w światowej produkcji wybranych produktów podano w Tabeli 2., a produkcję i zużycie surowców energetycznych w Tabeli 3.

Na szczególną uwagę zasługują metale ziem rzadkich, do których należą lantanowce (15 metali) i skandowce (2). Są to: cer, dysproz, europ, erb, gadolin, holm, iterb, itr, lantan, lutet, neodym, prazeodym, promet, samar, skand, terb, tul. Występują w postaci tlenków, węglanów i krzemianów. Minerale te niezbędne są do produkcji urządzeń elektronicznych najnowszych technologii, w tym: dysków twardej, laserów, radarów, elementów turbin wiatrowych, telefonów komórkowych, systemów nawigacyjnych, pocisków przeciwlotniczych, telewizorów plazmowych, urządzeń rentgenowskich, samochodów hybrydowych.

Okolo 40% światowych zasobów tych egzotycznych metali znajduje się w Chinach. Pekin stosując przez ćwierć wieku ceny dumpingowe zlikwidował konkurencję kopalń z innych części świata. Obecnie roczna produkcja tlenków ziem rzadkich wynosi około 120-150 tys. ton, a udział Chin sięga w tym 97%. Pierwszą ofiarą embarga, zastosowanego przez Chiny była Japonia. Ograniczenia w

eksportcie (embargo) dotyka boleśnie takie państwa, jak: Stany Zjednoczone, Niemcy, Francja i wiele innych.

Rys. 5. Górnictwo i przemysł przetwórczy

Źródło: *Popularna Encyklopedia Powszechna*, Oficyna Wydawnicza, Kraków 2000, s. 67.

Lp.	Produkty	Chiny	Stany Zjednoczone	Japonia	Niemcy	Rosja	Francja	Wlk. Brytania	Polska
1	Stal surowa	46,3	4,7	7,1	2,7	4,9	1,0	4,7	0,6
2	Miedź	20,5	6,9	8,3	3,7	5,0			3,0
3	Ołów	33,5		5,3					1,1
4	Aluminium pierwotne	33,4	6,7		1,5	10,6	1,1	0,8	0,1
5	Aluminium wtórne	8,0	38,7	11,9	8,2		2,2	2,3	
6	Surowce energetyczne w ekwiwalencie węgla	16,5	13,9		0,9	11,4		1,6	0,7
7	Cement	48,9	3,5	2,4	1,2	2,2	0,8		0,6
8	Nawozy azotowe	35,0	7,7	0,6	1,0	6,8			1,7
9	Nawozy fosforowe	34,5	23,5	0,6		6,6	1,2		1,4
10	Ropa naftowa	5,2	7,0			13,0		2,0	0,02
11	Gaz ziemny	2,6	18,1			20,5		2,4	0,1

Tabela 2. Udział Chin na tle wybranych państw w produkcji światowej

Źródło: Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Wydawnictwo GUS, Warszawa 2011, s. 910 – 929.

Ministerstwo Handlu Chin w celu ochrony nieodnawialnych zasobów oraz zapewnienia zrównoważonego rozwoju nadal będzie wdrażać ograniczenia wydobycia, produkcji i eksportu metali ziem rzadkich¹⁷. Komisja UE ds. przemysłu i przedsiębiorczości przewiduje coraz trudniejszą dla Europejczyków rywalizację o rynki rzadkich surowców naturalnych, a od zaopatrzenia w te materiały zależy konkurencyjność europejskiej gospodarki¹⁸.

¹⁷ http://www.dw_world.de/dw/article/0'5957091'00.html [dostęp dn. 11 lutego 2011 r.].

¹⁸ http://translate.googleusercontent.com/translate_c?hl=pl&langpoir=en%7Cpl&v [dostęp dn. 11 lutego 2011 r.].

L.p.	Kraje	Produkcja			Zużycie		
		mln ton	na 1 mieszkańca w kg	udział w świecie w %	mln ton	na 1 mieszkańca w kg	udział w świecie w %
1	Brazylia	209	1117	1,4	220	1178	1,6
2	Chiny	2086	1591	14,3	2163	1650	15,8
3	Francja	18	1109	0,5	249	4081	1,8
4	Indie	473	422	3,2	583	520	4,3
5	Japonia				623	4861	4,5
6	Niemcy	135	1638	0,9	418	5071	3,1
7	Rosja	1729	12141	11,8	913	6414	6,7
8	Stany Zjednoczone	1984	6628	13,6	2877	9612	21,0
9	Wielka Brytania	256	4224	1,7	313	5171	2,3

Tabela 3. Produkcja i zużycie surowców energetycznych w wybranych krajach świata

Źródło: Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009, Wydawnictwo GUS, Warszawa 2010, s. 396 – 397.

Z danych amerykańskiego skarbu państwa wynika, że Chiny są największym zagranicznym wierzycielem skarbu Stanów Zjednoczonych. Wartość amerykańskich obligacji zależących do Pekinu pod koniec 2008 r. osiągnęła 585 mld dolarów. Ponadto dolary amerykańskie stanowią bardzo dużą część największych na świecie chińskich rezerw walutowych (ich łączna wartość to 1,9 bln dolarów)¹⁹.

Według Przemysława Sieradzana „Stan stosunków chińsko-amerykańskich można uznać za paradoksalny. Z punktu widzenia geopolityki oba państwa są bez wątpienia najpotężniejszymi ośrodkami siły we własnym świecie. Posiadają odmienne systemy społeczno-polityczne, wyznają zupełnie inne systemy i wartości i głoszą całkowicie sprzeczne wzajemnie wizje ładu międzynarodowego. W wypowiedziach polityków obu mocarstw dominuje nieufność i krytycyzm wobec drugiej strony. Z kolei z punktu widzenia geoekonomiki oba ośrodki siły są od siebie zależne w stopniu wręcz niewyobrażalnym – słowa o symbiozie w tym przypadku nie są chyba przesadzone. Amerykanie nie zrezygnują z dążeń do utrwalenia i wzmocnienia swojej światowej hegemonii, Chińczycy nie ustaną w swoich dążeniach do zbudowania wielobiegunowego ładu światowego i nie zrezygnują ze swej alternatywnej wobec zachodniej demokracji parlamentarnej wizji ładu politycznego. Z drugiej strony Stany Zjednoczone Ameryki potrzebują partnera ekonomicznego, który będzie finansować ich rosnący dług publiczny i rosnący deficyt budżetowy, Chińczycy zaś potrzebują rynków zbytu. Wydaje się zatem, że zachowanie *modus vivendi* w stosunku między tymi państwami jest najbardziej prawdopodobnym, choć nie jedynym możliwym scenariuszem rozwoju wzajemnych relacji chińsko-amerykańskich”²⁰.

¹⁹ Tamże

²⁰ <http://www.geopolityka.org/index.php/analizy/90-wymiar-ekonomiczny-geopolityki-chin> [dostęp dn. 15 sierpnia 2011 r.].

Dynamiczny rozwój Chin w latach 80. i 90. XX wieku odbywał się w oparciu o własne zasoby surowcowe. Jednak na początku XXI wieku Chiny zaczęły importować ogromne ilości surowców, np. w 2001 r. importowały 70 mln ton rudy żelaza, w 2004 – 200 mln ton a w 2005 – 260 mln ton²¹.

W wyniku szybkiego rozwoju Chiny stały się jednym z największych na świecie eksporterów (w 1979 r. ich udział w handlu światowym wynosił 1%, a w 2005 r. – 8%). Eksport maszyn i środków transportu wzrósł z 6 mld dolarów w 1990 r. do 127 mld dolarów w 2002 r., zaś cały eksport Chin w 2004 r. osiągnął wartość około 600 mld dolarów²². W 2002 r. w Chinach było już 200 tys. zagranicznych firm, głównie z Hong Kongu, Macao, USA, Japonii, Tajwanu i Korei Południowej. Większość zagranicznych inwestycji nie została dokonana – jak mogłoby się wydawać – przez wielkie przedsiębiorstwa międzynarodowe, ale działające za granicą chińskie firmy rodzinne.

Lp.	Kraje	Lata		Wzrost/ spadek w %
		2000	2007	
1	Brazylia	11 431	12 815	+ 11,0
2	Chiny	46 996	355 568	+ 758,0
3	Francja	35 689	32 790	- 0,9
4	Indie	714	1 877	+ 26,2
5	Japonia	123 548	112 199	- 9,1
6	Niemcy	57 452	104 716	+ 18,2
7	Rosja	799	1 680	+ 21,0
8	Stany Zjednoczone	182 262	164 623	- 11,1
9	Wielka Brytania	55 865	37 560	- 68,0

Tabela 4. Eksport produktów z zakresu technologii informacyjno-komunikacyjnej (ICT) w mln USD

Źródło: Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009, Wydawnictwo GUS, Warszawa 2010, s. 511.

W okresie ostatnich dwudziestu lat Chiny stały się jednym z największych na świecie eksporterów. Wartość chińskiego eksportu wynosiła w 1978 r. tylko 9,8 mld dolarów, a w 2004 r. aż 593,4 mld dolarów. Dzięki olbrzymiemu wzrostowi poziomu eksportu Chiny stały się w 2004 r. trzecim największym na świecie eksporterem po Stanach Zjednoczonych i Niemczech. Eksport ten stał się „kołem zamachowym” wzrostu gospodarczego, a nadwyżka rezerw walutowych w 2004 r. wyniosła 610 mld dolarów, a w 2006 r. przekroczyła 1 bln dolarów²³.

W 2005 r. Chiny wytworzyły ponad 70% światowej produkcji zabawek, 60% rowerów, 50% butów, 35% telewizorów, 50% kuchenek mikrofalowych. Firmom

²¹ A. Gwiazda, *Ekspansja gospodarcza Chin na rynku globalnym*, [w:] „Powrót smoka” – marsz ku pozycji globalnego mocarstwa, red. J. Marszałek-Kawa, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008, s. 10.

²² Tamże, s. 11.

²³ Tamże, s. 21.

chińskim pomagają w tym procesie kształtowania marek globalnych korporacje ponadnarodowe i firmy zachodnie, które sprzedają im potrzebne licencje i know-how. Można więc powiedzieć, że same firmy zachodnie obudziły „śpiącego smoka” i nie można już zatrzymać Chin, które stopniowo zbliżają się do stanu kraju o wysoko rozwiniętej technologii²⁴.

Aktywność ekonomiczna Chin w świecie

Chiny w Azji Centralnej

Pod pojęciem Azji Centralnej rozumie się obszar zajmowany przez 5 państw, byłych republik radzieckich. Są to: Kazachstan, Kirgistan, Tadżykistan, Turkmenistan i Uzbekistan (Rysunek 1.). Państwa te, ze względu na występowanie na ich terytoriach wielu surowców strategicznych, są przedmiotem zainteresowania nie tylko Chin, lecz także Rosji, Stanów Zjednoczonych, Indii, UE itd.

W Kazachstanie znajduje się 99 z 111 pierwiastków chemicznych z tabeli Mendelejewa. Są to m.in.: ropa naftowa (wg szacunków 6,1 mld ton), gaz ziemny (6 tln m³), uran, złoto, aluminium, tytan, miedź, cynk, chrom, magnez, srebro i wiele innych. W Kirgistanie występuje rtęć, antymon, ropa naftowa i gaz ziemny. Tadżykistan dysponuje takimi surowcami, jak: złoto, srebro, cynk, ołów, bizmut, bar, stront, kadm i wolfram. W Turkmenistanie znajdują się duże złoża gazu ziemnego (20 bln m³) oraz ropa naftowa. Uzbekistan posiada złoto, miedź, cynk, ołów, gaz ziemny, ropę naftową i węgiel kamienny.

Po rozpadzie Związku Radzieckiego rozpoczęła się wielka gra mocarstw, zwłaszcza jednak Rosji, Chin i Stanów Zjednoczonych o wpływy w tym rejonie. W uprzywilejowanej sytuacji była Rosja ze względu na istniejącą infrastrukturę transportu, w szczególności transportu rurociągowego, wybudowaną w okresie istnienia Związku Radzieckiego.

Każde z wyżej wymienionych mocarstw zainteresowane było nawiązaniem przyjaznych stosunków z nowo powstałymi państwami, a Stany Zjednoczone i Rosja rozmieszczeniem jednostek wojskowych na ich terytoriach.

Chińczycy „ciężko pracowali nad nawiązaniem bliskich stosunków z republikami Środkowej Azji i zniechęcali je do wyrażania zgody na założenie przez Amerykanów stałych baz wojskowych na ich terytoriach”²⁵.

Koncepcja działań Chin w regionie Azji Centralnej polega na wyrzeczeniu się siły i groźby jej użycia na rzecz działań multilateralnych, wzajemnego zaufania, wzajemności korzyści i współpracy. Jest to odpowiedź ChRL na amerykańską koncepcję świata unipolarnego, która jest promowana przez Waszyngton po upadku Związku Radzieckiego.

Chiny deklarują, że wobec regionu mają być stosowane działania oparte na następujących zasadach:

- a) promowanie pokojowego współistnienia;
- b) promowanie ekonomicznej *prosperity*;
- c) niemieszanie się w sprawy wewnętrzne danego państwa;

²⁴ Tamże, s. 23.

²⁵ M. T. Klar, *Krew i nafta*, Agencja Wydawnicza i Reklamowa AKCES, Warszawa 2006, s. 61.

d) respektowanie integralności terytorialnej i suwerenności²⁶.

W 2001 r. prezydenci Chin, Rosji, Kazachstanu, Tadżykistanu i Uzbekistanu podpisali w Szanghaju Deklarację Szanghajską (SOW) dotyczącą zwalczania terroryzmu, separatyzmu i ekstremizmu. Zgodnie z postanowieniem tych dokumentów każdy członek SOW zobowiązał się przestrzegać reguł dobrego sąsiedztwa, opartego na zasadach równości i wzajemnych korzyści. Organizacja ta promowała prowadzenie „otwartej polityki” wobec innych regionów świata. Za podstawowe wartości uznano: wzajemne zaufanie, równość podmiotów uczestniczących w organizacji, poszanowanie dla różnicowania cywilizacyjnego oraz działania na rzecz rozwoju tych państw.

W 2001 r., po ataku terrorystycznym w Nowym Jorku, Stany Zjednoczone przestały postrzegać Chiny jako konkurenta i zagrożenie dla bezpieczeństwa USA. W tymże samym roku prezydenci Chin i Rosji podpisali porozumienie „Układ o dobrym sąsiedztwie, przyjaźni i współpracy”. Obszary współpracy to:

- a) wspieranie działań przeciwko hegemonistycznej polityce USA,
- b) wyznaczenie ostatecznej linii demarkacyjnej pomiędzy tymi państwami (4300 km),
- c) sprzedaż broni i transfer technologii,
- d) dostawy energii i surowców,
- e) przeciwdziałanie wzrostowi islamskiego fundamentalizmu w Azji Centralnej²⁷.

Na piątym spotkaniu SOW (2005 r.) w Astanie, na które zaproszono po raz pierwszy: Indie, Iran i Pakistan, wydano oświadczenie wzywające do ustalenia ostatecznej daty wycofania wojsk USA z krajów członkowskich SOW. W tymże roku Uzbekistan zmienił swoją orientację polityczną z prozachodniej na prorosyjską. W następnych latach, po wydarzeniach w Kirgistanie, obecność Amerykanów w tym państwie stała pod znakiem zapytania.

W szóstym szczycie SOW (2006 r.) udział wzięli również prezydenci Mongolii, Indii, Pakistan i Iran. Natomiast gościem specjalnym był prezydent Afganistanu Hamid Karzai. Przywódcy SOW wyrazili nadzieję, że państwa Zachodu będą potrafiły zaakceptować odmienne systemy społeczne i drogi rozwoju. Prezydent Chin stwierdził, że „Pokojowy rozwój Chin przyniesie wielkie szanse dla państw sąsiednich, szczególnie państw członkowskich SOW, a Chiny będą stale zwiększać swoje zaangażowanie w rozwój SOW²⁸.”

Oddzielnym zagadnieniem jest działalność Chin dotycząca ich bezpieczeństwa energetycznego. W celu uzyskiwania z państw Azji Centralnej ropy naftowej i gazu ziemnego, ChRL zastosowała strategię dystrybucji preferencyjnych pożyczek dla tych krajów w zamian za dostęp do kluczowych surowców. W 2009 r. udzieliła Kazachstanowi pożyczki w wysokości 10 mld dolarów na „rozruszanie kulejącej gospodarki”²⁹. Równocześnie ukończono budowę liczącego prawie 3 tys. km

²⁶ A. Ziętek (red.), *Region Azji Centralnej jako obszar wpływów międzynarodowych*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008, s. 121.

²⁷ Tamże, s. 121.

²⁸ Tamże, s. 123.

²⁹ <http://www.rferl.org/content/beijing/stealthy/expansion-central-asia/2274062/html> [dostęp dn. 15 lipca 2011 r.].

rurociągu naftowego Kazachstan-Chiny. Według oświadczenia kazachskiego ministra ds. ropy i gazu w 2009 r. w Kazachstanie działało 15 firm z większościowym udziałem chińskim (50 – 100%), a liczba firm z mniejszymi udziałami jest wyższa. Firmy te wydobywają rocznie około 80 mln ton kazachskiej ropy. O dynamice wzrostu wymiany handlowej Chin z Kazachstanem świadczy wzrost obrotów z 824 mln dolarów w 2000 r. do 13,6 mld dolarów w 2008 r.

W 2009 r. Pekin podpisał umowę na zakup 40 mld m³ turkmeńskiego gazu i w tym samym roku uruchomiona została pierwsza odnoga rurociągu gazowego Turkmenistan-Uzbekistan-Kazachstan-Chiny o przepustowości 13 mld m³ rocznie, z kolei w 2010 r. ukończono drugą odnogę tego rurociągu. Warto nadmienić, iż uroczystość jego otwarcia odbyła się bez udziału Rosji³⁰. Całkowita roczna przepustowość tego rurociągu wynosi 60 mld m³. Ponadto Chiny udzieliły Turkmenistanowi 3 mld dolarów pożyczki na eksploatację złoża gazowego Jołotan Południowy, którym była zainteresowana UE. W 2010 r. Chiny zatwierdziły dodatkowe 4 mld dolarów na dokończenie pierwszej fazy tego projektu³¹.

Obecność Chin w Azji Centralnej zmieniła układ geoekonomiczny w regionie i zapoczątkowała jego rozwój, co z kolei przyczynia się do zmiany sytuacji na zachodniej granicy Państwa Środka. Istnieją bowiem ku temu sprzyjające warunki, ponieważ Chiny są eksporterem towarów wysoko przetworzonych, a importerem surowców. Gospodarki tych państw są więc komplementarne.

Azja Centralna dla Chin stanowi także obszar tranzytowy, przez który wiodą szlaki komunikacyjne do państw Bliskiego Wschodu i Europy. Już obecnie jest możliwy transport towarów kolejną przez te państwa aż do Rotterdamu. Należy pamiętać, że Chiny zrealizowały inwestycje w zakresie:

- a) połączenia kolejowego z Urumczy (stolicy Xinjiang) do Ałma Aty (stolica Kazachstanu),
- b) połączenia autostradowego Kaszgaru przez Kirgistan do Taszkientu w Uzbekistanie (wzdłuż tej drogi ma przebiegać także linia kolejowa),
- c) rekonstrukcji drogi samochodowej z Kirgistanu przez Biszkek, Osz i Kaszgar do zachodnich regionów Chin.

Ponadto planowana jest budowa linii kolejowych dużych prędkości (350 km/godz.) z Chin w kierunku Europy, przebiegających przez państwa Azji Centralnej. Połączenia kolejowe przez Azję Centralną z państwami Europy i Bliskiego Wschodu odzwierciedlają strategiczne interesy Chin. Alternatywne szlaki komunikacyjne – kolejowe i drogowe – mają stanowić swoiste zabezpieczenie Chin na wypadek konfliktu ze Stanami Zjednoczonymi i blokowanie przez nie szlaków komunikacji morskiej.

Chiny w Azji Południowo-Wschodniej

Region Azji południowo-wschodniej obejmuje Chiny i Morze Południowochińskie oraz takie państwa, jak: Wietnam, Laos, Myanmar, Tajlandia, Kambodża, Bangladesz, Singapur, Indonezja, Filipiny i inne. W państwach tych (a

³⁰ A. Jarosiewicz, *Gazociąg Turkmenistan-Chiny znacząco wzmacnia pozycję Chin w Azji Centralnej*, „Biuletyn OSW” 2009, nr 43 (118), s. 5.

³¹ Tamże, s. 6.

także w państwach Azji Centralnej oraz Mongolii i Syberii) zamieszkuje około 60 mln Chińczyków, spośród których wielu pełni ważne funkcje w gospodarkach państwa zamieszkania – głównie w Singapurze, Malezji, Tajlandii, Filipinach i Indonezji. Łączna wartość aktywów należących do 500 wiodących spółek chińskich w tych krajach wynosiła w 1994 r. 540 mld dolarów, a łączny dochód wspomnianych wyżej spółek szacowany był na 500-600 mld dolarów, co odpowiadało w przybliżeniu wartości PKB Chin.

Drugim ważnym elementem – z punktu widzenia gospodarki i bezpieczeństwa Chin – jest Morze Południowochińskie i znajdujące się tam Wyspy Spratly i Wyspy Paracelskie.

Wyspy Spratly składają się z ponad 100 wystających ponad poziom morza wysp, skał i raf rozrzuconych na obszarze ponad 400 tys. km². Około połowa z nich jest zajęta przez Wietnam, Chiny, Tajwan, Filipiny i Malezję. Wyspy Paracelskie natomiast rozmieszczone są w jednakowej odległości od Chin, Wietnamu, Filipin i rozciągają się na setki mil. Morze Południowochińskie z kolei pod względem komunikacyjnym jawi się jako jeden z najważniejszych obszarów na świecie. Ruch statków jest tam trzykrotnie większy niż przez Kanał Sueski i piętnaście razy większy niż przez Kanał Panamski. Ponadto w pobliżu tego archipelagu przebiega szlak żeglugowy prowadzący z Cieśniny Malakka do wrót, przez które transportowana jest ropa z krajów Zatoki Perskiej (50 tys. statków rocznie), co stanowi 25% światowego handlu drogą morską i 50% światowego morskiego handlu ropą³². Innym ważnym surowcem płynącym przez ten region jest ciekły gaz ziemny (LNG). Przez Morze Południowochińskie przewożone jest 2/3 gazu zużywanego przez Koreę Południową i 3/5 przez Japonię.

Kontrola nad wyspami automatycznie zapewnia wgląd w tę morską autostradę (i możliwości jej zamknięcia), wykorzystywana także przez flotę wojenną USA (Stany Zjednoczone uważają ograniczenie wolności przepływu w tamtym regionie za zagrożenie bezpieczeństwa narodowego).

Na znaczenie wysp mają wpływ także złoża gazu ziemnego (4247 bln m³) oraz ropy naftowej szacowane na 17,7 mld ton³³, znajdujące się na tym morzu.

W obliczu powyżej zarysowanej sytuacji Chiny dążą do tego, aby to morze uczynić morzem wewnętrznym (jeziorem), a z baz wzniesionych na rafie Mischief i z innych punktów Wysp Spratly, chińska marynarka wojenna i siły powietrzne mogłyby nie tylko kontrolować szlaki transportowe, lecz również zaatakować wszystkie kraje okalające Morze Południowochińskie, w tym sojuszników USA, np. Filipiny, Brunei czy Tajlandię.

Ważnym wydarzeniem w Azji Południowo-Wschodniej było powstanie w 2009 r. strefy wolnego handlu pomiędzy Chinami a państwami ASEAN. Jest to największa strefa wolnego handlu na świecie pod względem zamieszkującej ją liczby ludności – 1,9 mld ludzi, w tym: Chiny – 1 324 mln osób, Brunei – 0,4, Filipiny – 88, Indonezja – 231,6, Malezja – 36,6, Tajlandia – 63,9, Singapur – 4,6, Wietnam – 87,4, Laos – 5,9, Kambodża – 13,9, Birma – 47,4³⁴.

³² J. Marszałek-Kawa (red.), dz. cyt., s. 222.

³³ Tamże, s. 223.

³⁴ Ich łączny PKB wynosi prawie 6 bln dolarów.

Średnia stawka celna na import z tych państw do Chin spadła z 9% do zaledwie 0,1%, a na chiński eksport do nich – z 12% do 0,6%.

Współpraca Pekinu z Azją Południowo-Wschodnią staje się coraz ściślejsza. Chiny regularnie uczestniczą w spotkaniach przywódców ASEAN w ramach mechanizmu ASEAN+3, obejmującego również Japonię i Koreę Południową. Członkowie ASEAN+3 utworzyli fundusz z kapitałem 120 mld dolarów, który ma stanowić azjatycką alternatywę dla MFW i wspierać państwa Azji Południowowschodniej przeżywające trudności ekonomiczne³⁵.

Pekin w wyniku powyższych działań rozszerza swoje polityczne i ekonomiczne wpływy, zwiększa przewagę nad regionalną konkurencją – Indiami i Japonią. Chiny, po zainwestowaniu przez ostatnie 10 lat kilkuset mld dolarów w państwach Afryki, Ameryki Łacińskiej i centralnej Azji, teraz rozpoczynają inwestycje polityczne – grę o jednoczenie wschodniej Azji, oczywiście pod patronatem Chin³⁶. W tej sytuacji pojawił się pomysł na wspólną azjatycką walutę, jaką miałyby stać się chiński juan lub ogólna waluta ASEAN+Chiny. Do tej pory kraje ASEAN były strefą wpływów politycznych i gospodarczych USA. Utworzenie strefy wolnego handlu otwiera drogę do ekspansji Chin³⁷.

Chiny w Azji Południowej i Południowo-Zachodniej

Azja Południowa obejmuje m. in. Afganistan, Indie i Pakistan, z kolei Południowo-Zachodnia – państwa Zatoki Perskiej i Bliskiego Wschodu. Na relacje między Chinami a państwami wymienionego obszaru miały wpływ wydarzenia w Iraku i Afganistanie. Po wkroczeniu wojsk amerykańskich do Afganistanu, Pakistan i Indie poparły działania wojsk amerykańskich. Uczyniły to także Chiny, przy czym każde z tych państw kierowało się własnym interesem.

Wcześniej jednak uwidoczniła się poprawa stosunków Chin i Indii. Indie potwierdziły (prawie po 50 latach), że autonomiczny region Tybetu stanowi część Chin. Państwa te uzgodniły, że nie będą postrzegać się wzajemnie jako zagrożenie i będą dążyły do pokojowego rozwiązywania kwestii spornych. Ponadto w 2008 r. otwały zamknięty od ponad 44 lat szlak handlowy na przełęczy Nathula, który w przeszłości był częścią Jedwabnego Szlaku³⁸.

Polem szczególnie zainteresowania Chin w omawianym obszarze jest Afganistan, który może stanowić teren tranzytowy do wyjścia na Ocean Indyjski przez terytorium Pakistanu. W tej sytuacji Chiny podjęły w Afganistanie działania w zakresie handlu.

W 2007 r. chińskie grupy metalurgiczne pokonały konsorcja rosyjskie, kazachskie i amerykańskie. Wygrały bowiem przetarg na największą inwestycję na terenie Afganistanu, dotyczącą przygotowania infrastruktury do wydobywania złóż miedzi w Anyk w prowincji Logar, nieopodal Kabulu. Kontrakt opiewający na blisko 4 mld dolarów zakłada budowę do 2013/2014 r. nie tylko kopalni, lecz także

³⁵ J. Marszałek-Kawa (red.), dz. cyt., s. 223.

³⁶ <http://www.politykaglobalna.pl/2010/01/marsz-chin-i-asean-%E2%80%93-geopolitycznyprzelom/> [dostęp dn. 13 lutego 2011 r.].

³⁷ Tamże.

³⁸ B. Wyka, *Trudny proces normalizacji stosunków indyjsko-chińskich*, [w:] *Powrót smoka...*, dz. cyt., s. 184.

elektrowni, odcinka kolei (mającej w dalszych planach połączyć Tadżykistan z Pakistanem), a nawet szpitala i szkoły dla afgańskich pracowników tych przedsięwzięć oraz ich rodzin. Jest to jedna z największych inwestycji w historii Afganistanu i umacnia Chiny jako najważniejszego partnera rządu afgańskiego³⁹ do zawierania intratnych interesów.

W ślad za tym chińskie giganty telekomunikacyjne Huawei i ZTE rozpoczęły budowę cyfrowych stacji telefonii komórkowej dla minimum 200 tys. odbiorców. Chińskie firmy ubiegają się o dostęp do eksploatacji zasobów rudy żelaza w Hajgak w prowincji Bamiyan położonej na zachód od Kabulu (inwestycja ta może kosztować nawet 6 mld dolarów), a w samej stolicy widoczne są już nie tylko chińskie restauracje, lecz także budowane przez Chińczyków szpitale i meczet. Wszystkie te inwestycje są prawdopodobnie częścią strategii wzmocnienia wpływów ekonomicznych Chin w Azji Centralnej i Południowej, a przez to również uzyskanie znacznej kontroli nad Afganistanem i jego surowcami naturalnymi⁴⁰. W perspektywie długoterminowej Chiny postrzegają Afganistan jako środek zapewniający większy dostęp do Pakistanu i Oceanu Indyjskiego poprzez porty Gwadar i Chabahar, jak również do Bliskiego Wschodu⁴¹.

Strategia Chin wobec Afganistanu w obecnym układzie sił ma szansę na dalszy rozwój również z tego powodu, że Pekin stawia bardziej na współpracę niż na konfrontację. Propaguje hasło „pokojowy rozwój”, głosi zasadę nieinterwencji. Nastąpiła więc zmiana obrazu Państwa Środka na arenie międzynarodowej, rosnące Soft Power⁴², może odgrywać kluczową rolę w poszerzaniu i umacnianiu wpływów w regionie. W tej sytuacji plan zbudowania kanału tranzytowego, umożliwiającego swobodny przepływ towarów chińskich przez terytorium Pakistanu do portów w Gwadar nad Oceanem Indyjskim oraz rurociągu tłoczącego ropę i gaz w przeciwnym kierunku, może się udać.

Stosunki handlowe Chin z państwami Bliskiego Wschodu nabrały szczególnego znaczenia w ich polityce zagranicznej z chwilą pojawienia się potrzeby pozyskiwania nowych źródeł ropy naftowej i gazu. Chiny aspirując do miana mocarstwa globalnego w kwestii energetycznej działają i prawdopodobnie działać będą w kierunku zbudowania solidnej oraz zdywersyfikowanej siatki dostawców ropy naftowej i gazu.

Biorąc pod uwagę zarówno położenie geograficzne Chin w stosunku do państw Bliskiego Wschodu, jak również zasoby ropy naftowej i gazu oraz w miarę stabilną sytuację polityczną tego regionu, można uznać, że to jest naturalny kierunek ekspansji Państwa Środka⁴³.

Jak już wspomniano, potwierdzone zasoby ropy naftowej w Chinach wynoszą 17 mld baryłek, a gazu ziemnego 2,23 bln m³. Jednak potrzeby szybko rozwijającej

³⁹ M. Wines, *China billing to spend big on Afghan Commerce*, „The York Times” z dn. 29 grudnia 2009 r.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ A. Rashid, *China forced to expand role In Central Asia* The Central Asia, Caucasus Institute Analyst z dn. 20 lutego 2000 r.

⁴² J. S. Nye, *Soft Power. Jak osiągnąć sukces w polityce światowej*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007, s. 11-40.

⁴³ Statistical Review of World Energy 2005.

się gospodarki są duże i Chiny muszą importować te surowce. W tej sytuacji kraj ten podjął wiele działań mających na celu zapewnienie alternatywnych źródeł dostaw. Oprócz budowy gazociągów z innych krajów, Chiny inwestują także w terminale LNG (Guangdong, Zhangzhon, Dalian, Hebei, Jiangsu, Zhejiang, Szanghaj i Zhongdong), dzięki którym można importować gaz ciekły z dowolnych państw.

Na uwagę zasługuje fakt, że około 45% importowanej ropy pochodzi z obszarów niestabilnych politycznie (Sudan, Czad, Nigeria, Angola, Iran). Chiny zwiększają więc import z obszarów stabilnych politycznie i bliższych geograficznie. Z tego powodu dla Chin korzystniej jest importować ropę z Bliskiego Wschodu. Tu jednak jest problem techniczny, gdyż w Chinach kontynentalnych występuje ropa słodka (z małą zawartością siarki), a w rejonie Bliskiego Wschodu – ropa kwaśna. Istnieje więc konieczność budowy rafinerii dostosowanych do wymagań importowanej ropy z Bliskiego Wschodu. W budowę takich rafinerii zaangażowany jest Kuwejt.

Do innych państw Bliskiego Wschodu eksportujących ropę naftową do Chin należą Oman i Jemen. Stosunki Chin z państwami Bliskiego Wschodu mają konsekwencje ponadregionalne, gdyż szlaki morskie, którymi obecnie dostarczana jest do Chin ropa z Bliskiego Wschodu, patrolują siły morskie USA. Ten fakt spowodował, że Chiny zwiększyły obecność floty chińskiej na Morzu Południowochińskim i Oceanie Indyjskim.

Największy eksporter ropy naftowej do Chin to Arabia Saudyjska. Dla Saudów Państwo Środka jest najważniejszym partnerem handlowym w sektorze energetycznym. Oba kraje są na siebie „skazane” – Arabia Saudyjska największy producent ropy naftowej na świecie i Chiny – konsument nr 1 na świecie.

Zarówno w Chinach, jak i w Arabii Saudyjskiej sektor ropy naftowej i gazu zdominowany jest przez największe koncerny. W Arabii dwa koncerny – Saudi Aramco i Saudi Basic Industries Corporation (SABIC) kontrolują całkowicie przemysł naftowy.

Aramco posiada monopol na poszukiwania i wydobycie ropy naftowej. Kontroluje praktycznie całe krajowe rezerwy ropy naftowej. SABIC jest największą firmą petrochemiczną na Bliskim Wschodzie. Z kolei w Chinach są trzy państwowe giganty: CNPC, Sinopec i CNOOC. Przy takim podziale rynku wzajemne kontakty gospodarcze są łatwiejsze i bardziej przejrzyste.

W 2006 r. Arabia Saudyjska zwiększyła roczny eksport ropy i gazu do Chin o około 40%, Chiny zaś w zamian za ropę dostarczają Saudom sprzęt, uzbrojenie i militarne know-how.

Stosunki Chin z Iranem zawsze były poprawne, jednak ich prawdziwy rozkwit nastąpił w rezultacie wzrastającego zapotrzebowania Chin na energię. W 2005 r. obroty handlowe wyniosły 9,5 mld dolarów. Iran został wyróżniony poprzez przyznanie mu statusu obserwatora w Shanghai Cooperation Organization.

Bliska współpraca Chin z Iranem jest korzystna dla obu stron. Chiny zyskują dostęp do potrzebnego im gazu, Iran natomiast ma w Chinach bardzo cennego sprzymierzeńca na arenie międzynarodowej. Na uwagę zasługuje fakt podpisania przez te państwa „kontraktu stulecia” opiewającego na kwotę 200 mld dolarów, w

ramach którego chiński Sinopec rozwinął eksploatację gigantycznych złóż gazu Yadavaran. Iran zaś kupił w Chinach uzbrojenie, w tym rakiety przeciwlotnicze⁴⁴.

Chiny w Afryce

Początki chińskiego zaangażowania w Afryce sięgają lat 60-tych, kiedy to zaognił się konflikt radziecko-chiński. Wówczas Chiny podjęły się roli przywódcy „Trzeciego Świata”. W ślad za tym Chiny nawiązały współpracę z państwami Afryki, a w 2000 r. powołano Chińsko-Afrykańskie Forum Współpracy (FOCAC), czyli platformę wspólnych konsultacji i dialogu.

W 2003 r. przyjęto sześć zasad chińskiej obecności w Afryce. Są to:

1. Nieinterwencja w sprawy wewnętrzne.
2. Suwerenność krajów afrykańskich w rozwiązywanie problemów.
3. Wzajemne zaufanie i współpraca.
4. Zwiększenie pomocy ekonomicznej bez stawiania warunków wstępnych.
5. Zwrócenie międzynarodowej uwagi na sytuację w Afryce.
6. Promocja stwarzania przyjaznego środowiska międzynarodowego dla afrykańskiego rozwoju⁴⁵.

Na szczycie FOCAC w 2006 r. podkreślono strategiczne nowe partnerstwo chińsko-afrykańskie oparte na równości politycznej, dwustronnych korzyściach oraz wymianie kulturowej.

W wyniku tych decyzji wymiana handlowa pomiędzy Chinami a Afryką w latach 1995-2006 zwiększyła się 18-krotnie z 3 do 55 mld dolarów, a w 2010 r. miała osiągnąć 100 mld dolarów⁴⁶. Ponadto w latach 2000-2006 Afryka odnotowała najwyższy w historii wzrost PKB (z 3,4% w 2001 r. do 5,1% w 2006 r.)⁴⁷.

W 2006 r. odbył się szczyt chińsko-afrykański w Pekinie z udziałem delegacji z 48 państw, na którym Chiny zaoferowały:

- a) pożyczki i kredyty wysokości 5 mld dolarów;
- b) wyszkolenie 15 tys. afrykańskich specjalistów;
- c) podpisanie umowy handlowej w wartości 1,9 mld dolarów;
- d) anulowanie długów 33 krajom wobec Chin (1,4 mld dolarów);
- e) obiecano likwidację ceł dla afrykańskich towarów;
- f) obiecano utworzenie do pięciu stref handlowo-gospodarczych.

Chińczycy dostrzegli, że kontynent afrykański ze swymi licznymi bogactwami naturalnymi stanowi doskonałe miejsce do zaspokojenia szybko rosnących potrzeb surowcowych⁴⁸.

Obecnie Chiny są drugim po USA konsumentem ropy naftowej. Około 25% importowanej przez Chiny ropy pochodzi z Sudanu, który jest drugim po Nigerii producentem tego surowca w Afryce oraz z Zatoki Gwinejskiej. W państwach

⁴⁴ M. T. Klare, dz. cyt., s. 192.

⁴⁵ <http://www.eioba.pl/a91097/chinywafryce> [dostęp dn. 15 sierpnia 2011 r.].

⁴⁶ T. Cukiernik, *Chińskie tournée po Afryce*, „Czas” 2007, nr 8 (875), s. 4.

⁴⁷ <http://centrum.pr.artykuł/komentarz-mie4siąca-chiny-w-afryce,24688html> [dostęp dn. 17 lipca 2011 r.].

⁴⁸ <http://www.eksporter.pl/bazy/kraje/229php> [dostęp dn. 10 sierpnia 2011 r.].

posiadających duże zasoby ropy (Sudan, Nigeria, Angola i Czad), wpływy tradycyjnych państw kolonialnych nieustannie maleją na rzecz Chin⁴⁹.

Obecnie około 680 państwowych firm chińskich zainwestowało w Afryce m.in. w przemysł wydobywczy, elektromagnetyczny, budownictwo, telekomunikację, przerób metali i drewna oraz w budowę infrastruktury transportu⁵⁰.

W celu wsparcia inwestorów chińskich przedsiębiorstw w Afryce, Chiny umorzyły łącznie 19 mld dolarów długów krajom tego regionu, wysyłają lekarzy i przyjmują tysiące studentów i pracowników afrykańskich na uniwersytety i szkolenia w Chinach. Fakty te przyczyniły się w znacznym stopniu do wzrostu gospodarczego Afryki o ponad 5%. Jednak działanie to prawdopodobnie doprowadzi do konfliktu interesów z byłymi państwami kolonialnymi, takimi jak np. Francja i Anglia (Tabela 5.).

Angola, była portugalska kolonia, stała się drugim co do wielkości państwem handlowym w Afryce. Eksport ropy naftowej do Chin równa się całkowitemu wydobyciu tego surowca⁵¹.

Tabela 5. Współpraca ekonomiczna Chin z wybranymi krajami Afryki

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: J. Marszałek-Kawa (red.), dz. cyt., s. 84.

L.p.	Państwa Afryki	Zasoby naturalne	Wymiana handlowa		Wypieranie gospodarki
			Z Chin	Do Chin	
1	Algieria	Ropa, rudy żelaza, uran, grafit, cynk, fosforany	Dobra kapitałowe i konsumpcyjne, żywność		Francja, Włochy, USA
2	Angola	Ropa, diamenty, rudy żelaza, fosforany, miedź, złoto, boksyty, uran	Elektronika, pojazdy, leki, żywność, tekstylia, broń	Ropa, gaz, kawa	USA, Francja, Portugalia
3	Czad	Ropa, uran, złoto, wapienie	-	Bawełna, tekstylia	Portugalia
4	Demokratyczna Republika Konga	Ropa, miedź, kobalt, cynk, mangan, cyna, uran, węgiel	-	Ropa, surowce mineralne	Belgia, Finlandia
5	Egipt	Ropa, gaz ziemny, rudy żelaza, mangan	Maszyny, żywność, chemia	-	Francja, Włochy, USA
6	Etiopia	Trochę złota, platyna, miedź, gaz, potas	Chemikalia, maszyny, materiały budowlane, żywność	Kawa, złoto, skóra	Włochy, Wielka Brytania
7	Gabon	Ropa, gaz, diamenty, mangan, uran, złoto, ruda żelaza	-	Ropa, uran, aluminium, drewno	Francja

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ Tamże.

8	Ghana	Złoto, diamenty, boksyty, mangan, ropa, sól	Dobra kapitałowe	Złoto, diamenty, boksyty, mangan, ropa, sól, wapienie	USA, Wielka Brytania
9	Kongo	Ropa, potas, grafit, cynk, uran, miedź, fosforyty, złoto, magnez	Dobra kapitałowe, pojazdy	Ropa, drewno, kobalt, ruda miedzi	USA, Francja, Belgia
10	Libia	Ropa, gaz, gips	-	Ropa, gaz, gips	Włochy, Indie, Wielka Brytania
11	Kamerun	Ropa, boksyty, ruda żelaza	Maszyny, elektronika, żywność	Ropa, kawa, drewno	Francja, USA
12	Gwinea Równikowa	-	-	Ropa, drewno	
13	Niger	Uran, węgiel, ruda żelaza, cyna, fosforany, złoto, molibden, sól, ropa	Żywność, maszyny, pojazdy	-	Francja
14	Nigeria	Gaz, ropa, cyna, żelazo, węgiel, wapienie, cynk, grafit	Maszyny, chemikalia, wyposażenie transportu, produkty rzemieślnicze	Drewno, ropa	Wielka Brytania, USA, Francja, Niemcy
15	Republika Południowej Afryki	Złoto, chrom, węgiel, rudy żelaza, mangan, fosforany, cyna, uran, platyna, miedź	Maszyny, chemikalia, instrumenty naukowe	Złoto, ruda żelaza	Niemcy, Francja
16	Republika Środkowoafrykańska	Diamenty, uran, złoto	Żywność, tekstylia, maszyny, elektronika	Diamenty, bawełna, drewno	Belgia, Hiszpania, Włochy
17	Ruanda	Złoto, cyna, wolfram, metan	Żywność, maszyny	Kawa, cyna	Belgia, Indonezja
18	Sierra Leone	Diamenty, tytan, boksyty, ruda żelaza, złoto, chrom	Żywność, maszyny, chemia	-	USA, Wielka Brytania
19	Sudan	Ropa, ruda żelaza, cynk, miedź, chrom, srebro, złoto	żywność, dobra kapitałowe, maszyny, wyposażenie transportu, tekstylia	Bawełna, ropa	Japonia, Arabia Saudyjska, Niemcy, Wielka Brytania
20	Tanzania	Cyna, fosforany, ruda żelaza, miedź, węgiel, złoto, nikiel	Dobra konsumpcyjne, maszyny, wyposażenie transportu	Złoto, mięso	Wielka Brytania, Niemcy, USA
21	Togo	Fosforany, wapienie, marmur	Maszyny, żywność	Bawełna, fosforany, kawa	Francja, Niemcy, Włochy, Holandia
22	Uganda	Miedź, kobalt, wapienie, sól	Dobra kapitałowe, pojazdy	Owoce, kawa	Wielka Brytania, Japonia, USA
23	Zimbabwe	Węgiel, chrom, azbest, złoto, nikiel, miedź, rudy żelaza, wanad, lit, cyna, platyna	Maszyny transportowe	Bawełna, tytoń, żelazo, aluminium, złoto, mięso	Japonia, Wielka Brytania, Niemcy, Włochy
24	Zambia			miedź	

Chiny, dysponując największą na świecie rezerwą walutową o łącznej wartości 3 bln dolarów⁵², importują afrykańskie surowce i inwestują w afrykańską infrastrukturę, np. drogi, koleje, porty, sieci elektroenergetyczne. Są one obecnie największym partnerem handlowym Afryki.

ChRL zawarła umowy handlowe z 45 państwami afrykańskimi, z których wiele korzysta z preferencji celnych. Rośnie także wysokość inwestycji chińskich w Afryce. W okresie sześciu lat kończących się w 2009 r. inwestycje wzrosły z 490 mln dolarów do 9,3 mld dolarów w 49 państwach Afryki⁵³. Chiny udostępniły swoim partnerom handlowym ponad 10 mld dolarów w ramach kredytów preferencyjnych przeznaczonych na finansowanie budowy lotnisk, elektrowni wodnych, nieruchomości mieszkalnych. W latach 2000-2009 Chiny anulowały 312 długów o łącznej wartości 19 mld dolarów zaciągniętych przez 35 państw afrykańskich⁵⁴.

Chiny w Ameryce Łacińskiej

Ameryka Łacińska, odwieczny partner handlowy Stanów Zjednoczonych, w ostatnich latach stała się obiektem szczególnego zainteresowania Chin. Dysponuje ona bowiem surowcami niezbędnymi dla szybko rozwijającej się gospodarki chińskiej. Państwo Środka za partnerów handlowych wybiera kraje najbardziej rozwinięte, o dużym potencjale ludnościowym i surowcowym oraz o znacznych możliwościach wchłonięcia chińskich produktów. Wśród tych państw znajdują się m.in.: Brazylia, Chile, Meksyk, Argentyna, Peru, Wenezuela i Kolumbia.

Spektakularną porażkę poniosły Stany Zjednoczone w Brazylii, gdzie z pierwszego miejsca „zepchnęły je Chiny”. Według najnowszego Raportu Brazylijsko-Chińskiej Rady Biznesu⁵⁵ wymiana handlowa z tym państwem w 2010 r. wyniosła 53 mld dolarów, przy czym saldo tych obrotów handlowych było dodatnie dla Brazylii (5 mld dolarów). Na uwagę zasługuje fakt, że w pierwszym kwartale 2011 r. wymiana handlowa tych państw osiągnęła 15 mld dolarów.

Chiny to główny partner Brazylii – odpowiada za 13,7% sprzedaży brazylijskiej oraz za 15% zakupów. W 2010 r. Brazylia zaspokoiła 23% chińskiego popytu na rudę żelaza, 28,5% importu soi, 3% ropy naftowej i 9% drewna. Ponadto w Patagonii chińska firma przetwórstwa rolnego chce zainwestować 1,5 mld dolarów na zakup w Brazylii 300 tys. ha ziemi pod uprawy, głównie soi i pszenicy, aby poradzić sobie z coraz większym wewnętrznym zapotrzebowaniem na żywność⁵⁶.

Brazylijski Petrobras podpisał z Chinami kontrakt na 10 lat na dostawy 1550 baryłek ropy dziennie. Chiny za pomocą 3-bilionowej książeczki czekowej zabezpieczyły sobie stały dostęp do surowców – ropy, gazu, miedzi⁵⁷. Stały się

⁵² <http://centrumpr.pl//artykuł/komentarz-miesiąca-chiny-w-afryce,24688.html> [dostęp dn. 20 lipca 2011 r.].

⁵³ Tamże.

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ <http://www.cebc.org.br> (*Brazylijsko-Chińska Rada Biznesu – najnowszy raport*) [dostęp dn. 10 sierpnia 2011 r.].

⁵⁶ <http://www.gospodarka.dziennik.pl/news/artykuły/329040>) [dostęp dn. 10 sierpnia 2011 r.].

⁵⁷ M. Kruczkowska, *Chiny inwestują na całym świecie*, „Gazeta Wyborcza” z dn. 30 czerwca 2011, s. 31.

głównym finansistą Argentyny oraz Wenezueli, które za to dostarczą 460 tys. baryłek ropy dziennie (20% swego wydobycia). Chiński koncern PetroChina pożyczył Ekwadorowi 11 mld dolarów w zamian za dostawy ropy, a brazylijskiej spółce naftowej 10 mld dolarów.

Jednym z powodów angażowania się Chin w Ameryce Łacińskiej jest rywalizacja z Tajwanem. Chodzi tu o izolację Tajwanu, który utrzymuje stosunki handlowe z wieloma państwami Ameryki Łacińskiej. Chiny starają się poprzez oferowaną pomoc ekonomiczną wymóc na tych krajach zerwanie stosunków dyplomatycznych z Tajwanem i nawiązanie ich z ChRL.

Chiny wypierają koncerny amerykańskie i brytyjskie. Chiński naftowy CNOOC w spółce z argentyńskim Bridas Energy wykupił udziały BP w spółce Pan American Energy, która kontroluje 18% argentyńskiego wydobycia ropy i gazu, wykupił też udziały amerykańskiego Exxon w Argentynie, Paragwaju i Urugwaju. Chiny kontrolują również największe argentyńskie pola naftowe Cerro Dragon oraz zasoby ropy i gazu na południowym krańcu kraju.

Rola Chin w krajach Ameryki Łacińskiej systematycznie rośnie. Przejawia się to w coraz gęstszej siatce powiązań biznesowych, kulturalnych i naukowych (język chiński jest jednym z najpopularniejszych języków zagranicznych na uczelniach latynoamerykańskich).

Chiny w Europie

Stosunki gospodarcze z Chinami można rozpatrywać dwojako:

- a) Chiny-UE,
- b) Chiny-wybrane państwa europejskie.

W pierwszym przypadku stosunki gospodarcze rozwijały się w oparciu o umowę handlową podpisaną w 1978 r. i związane były m.in. z otwieraniem rynków europejskich na tekstylia pochodzenia chińskiego. W 2006 r. Komisja Europejska ogłosiła Polityczne Ramy Globalnego Handlu, w którym główny nacisk położono na rozwój stosunków handlowych z Chinami, przy czym utrzymano wprowadzone w 1989 r. embargo na broń.

Zakres embargo na dostawy broni do Chin nigdy nie został dokładnie określony, a państwom pozostawiono możliwość dowolnego interpretowania jego zasad. Chiny domagają się zniesienia tego embargo, gdyż jest ono główną przeszkodą dla rozwoju współpracy UE-Chiny. Mimo to na 2006 r. przypada rozkwit wymiany handlowej pomiędzy stronami i UE zajęła pierwsze miejsce wśród partnerów handlowych Chin⁵⁸.

Zgodnie z raportem Europejskiej Rady Stosunków Zagranicznych Chińczycy zaczęli już kolonizować Stary Kontynent⁵⁹ na trzy sposoby:

1. Dyplomacja obligacji – w 2010 r. Chiny zaczęły skupować obligacje Grecji i Hiszpanii, a w 2011 r. Węgier. Chińczycy stali się tym samym bilateralnym pożyczkodawcą ostatniej szansy dla polityków w zadłużonych krajach, co może mieć poważne konsekwencje w chwili, gdy Europa będzie musiała

⁵⁸ Wymiana handlowa osiągnęła wówczas wartość 250 mld dolarów.

⁵⁹ <http://www.presseurop.eu/pl/content/blog/767611-jak-chiny-kolonizuja-europe> [dostęp dn. 17 lipca 2011 r.].

zając wspólne stanowisko wobec takich kwestii, jak: wzajemność handlu z Chinami, zmiany klimatyczne czy prawa człowieka.

2. Bezpośrednie inwestycje – w 2006 r. wartość bezpośrednich chińskich inwestycji w Europie wynosiła 1,3 mld dolarów, w 2011 r. Państwo Środka zawarło już trzy transakcje, które przewyższyły tę sumę (m.in. zakup brazylijskiego oddziału hiszpańskiego koncernu Repsol za 7,1 mld dolarów oraz węgierskiej firmy chemicznej za 1,7 mld dolarów).
3. Europejski rynek zamówień publicznych jest otwarty dla chińskich firm, podczas gdy przedsiębiorstwa europejskie są wykluczone z przetargów publicznych w Chinach. Europejscy podatnicy subsydują tym samym chińskie koncerny starające się o kontrakty w Europie.

Według eksperta londyńskiej agencji Capital Economics od pewnego czasu Chiny kupują każdego miesiąca obligacje krajów strefy euro o wartości 7-8 mld euro. Największym zainteresowaniem cieszą się papiery zadłużonych państw z grupy PIIGS (Portugalia, Irlandia, Włochy, Grecja i Hiszpania). Zgodnie z opinią wspomnianej agencji Chiny już teraz są właścicielem około 10% wszystkich hiszpańskich obligacji.

W 2010 r. Chiny zawarły w Grecji 14 porozumień inwestycyjnych na około miliarda euro⁶⁰. Chiński gigant transportowy GOSCQ podpisał wart 3,3 mld euro kontrakt na użytkowanie przez 35 lat terminala kontenerowego w Pireusie. Chińczycy zamierzają inwestować także w lotniska, zbudować sieć portów i linii kolejowych – chcą stworzyć współczesną wersję Jedwabnego Szlaku, drogi handlowej łączącej Chiny z Europą⁶¹. Port w Pireusie, usytuowany w pobliżu Bosforu, ma dostęp do rejonu Morza Czarnego, co stwarza korzystne warunki do rozwijania współpracy ze wszystkimi państwami tego regionu.

Według raportu agencji Think London chińskie firmy najchętniej inwestują w Wielkiej Brytanii, zwłaszcza w Londynie, który jest postrzegany przez firmy chińskie jako baza do ekspansji na inne rynki Europy⁶². Ponadto w wielu państwach Europy powstały chińskie strefy ekonomiczne, w tym także w Polsce.

Stosunki gospodarcze Wielkiej Brytanii z Chinami uzyskały nowy impuls po ostatniej wizycie premiera Chin w Wielkiej Brytanii. Potwierdzono wówczas wolę podwojenia do 2015 roku wymiany handlowej między Wielką Brytanią a Chinami. Zawarto serię umów o wartości 1,4 mld funtów. Podpisano także memorandum między koncernem gazowym BG a Bank of China dotyczące kredytu wartości 1,5 mld funtów w celu rozwinięcia działalności biznesowej (BG) w Chinach.

Wśród członków UE Niemcy są głównym partnerem Chin, natomiast wymiana handlowa między tymi państwami przekroczyła w 2005 r. 63 mld euro. Z kolei w 2010 r. wartość obrotów handlowych w relacjach Niemcy-Chiny osiągnęła 130 mld euro i ma wzrosnąć do 200 mld euro w 2015 r.

Bardzo ważnym partnerem handlowym dla Chin jest Francja. Prezydent Chin i prezydent Francji podczas spotkania w Paryżu w 2010 r. złożyli oświadczenie o

⁶⁰ <http://www.wprost.pl/ar/202472/chiny-kupuja-europe/?o=202472&p9=1> [dostęp dn. 17 lipca 2011 r.].

⁶¹ Tamże.

⁶² Tamże.

wzmocnieniu więzi chińsko-francuskich i współpracy w kwestiach międzynarodowych i na wielu polach, m.in. handlu⁶³. Francja dotychczas była czwartym co do wielkości partnerem handlowym Chin. W 2004 r. wymiana handlowa wynosiła 9,5 mld dolarów, a wg programu Francja ma stać się drugim po Niemczech partnerem handlowym Chin

Chiny w kosmosie

Pierwsze umieszczenie satelity na orbicie przez Chiny dokonane zostało w 1970 r., zaś powrót satelity z orbity w 1975 r. Pierwszy lot załogowy odbył się w 2003 r. Liczba startów w 2010 r. wynosiła 15, a liczba startów planowanych w 2011 r. wynosi 20.

Chiny za pomocą własnych rakiet rozwijają własne sieci satelitarne, w tym meteorologiczne, telekomunikacyjne i inne. Rozwijają także samodzielny program załogowy, oparty na rosyjskiej konstrukcji Sojuza.

Chiny posiadają cztery kosmodromy, są to:

- a) Kosmodrom Jiuquan,
- b) Kosmodrom Taiyuan,
- c) Kosmodrom Wenchang,
- d) Kosmodrom Xichang.

W 1985 r. Chiny uruchomiły program komercyjny, dzięki któremu zostało wysłane ponad 30 satelitów zagranicznych, głównie w interesie krajów Ameryki Południowej i Afryki.

W 1992 r. ChRL uruchomiła „Program Shenzhou”, którego celem były loty załogowe. W roku 2003 wystartował lot Shenzhou 5, na pokładzie którego znajdował się pierwszy chiński kosmonauta, Yang Liwej⁶⁴.

W 2006 r. Rada Państwa przyjęła plany działania na najbliższe pięć lat, w tym:

- a) modernizacja rakiet nowej generacji, w tym zwiększenie ładowności do 25 ton przy locie na LEO oraz 14 ton na orbitę geostacjonarną;
- b) uruchomienie wysokiej rozdzielczości systemu obserwacyjnego Ziemi, wysłanie szeregu satelitów meteorologicznych;
- c) opracowanie planów rozwoju teledetekcji satelitarnej oraz integracja dotychczasowych systemów;
- d) rozwinięcie oraz wysłanie na orbitę geostacjonarną satelitów telekomunikacyjnych oraz satelity telewizyjnego;
- e) umożliwienie astronautom prac na otwartej przestrzeni kosmicznej.

Chiny podjęły także współpracę w dziedzinie kosmosu z innymi krajami, w tym z Brazylią i Wenezuelą oraz Nigerią. Zaowocowało to wystrzeleniem trzech satelitów w Brazylii oraz satelity telekomunikacyjnego dla Wenezueli. Niepowodzeniem zakończyła się próba wysłania satelity w Nigerii.

Pod koniec 2010 r. Chiny umieściły na orbicie w ramach programu Tiangong – 1 („Niebiańska świątynia”), pierwszego elementu przyszłej stacji orbitalnej. Natomiast w 2011 r. doszło do dokowania załogowej kapsuły programu Shenzhou-

⁶³ <http://www.polska-azja.pl/2010/11/05/chiny-i-francja-rozmowy-o-wspolpracy/> [dostęp dn. 30 czerwca 2011 r.].

⁶⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/Shenzhou_program [dostęp dn. 1 września 2011 r.].

8, która ma stanowić przyczółek dla planowanej na rok 2022 załogowej misji na księżyc.

Na uwagę zasługuje fakt, że Chińczycy opanowali technikę umieszczania na orbicie mini i mikrosatelitów przy użyciu ракет wynoszących je na odpowiednią wysokość. Do ich przeprowadzenia stosuje się bombowce H-62 oraz rakiety Shenlong. W tej dziedzinie Chiny wyraźnie doganiają Stany Zjednoczone. Wiele mini i mikroprocesorów może tworzyć swego rodzaju odpowiednik programu „Gwiezdne Wojny”. Podstawowym zadaniem chińskiego systemu ma być niszczenie satelitów przeciwnika. Budzi to niepokój w Stanach Zjednoczonych, gdyż zniszczenie części amerykańskich satelitów może spowodować katastrofę dla amerykańskiej armii, która opiera na nich swoje systemy rozpoznania, dowodzenia i komunikacji.

O możliwościach Chin w tym zakresie może świadczyć fakt zestrzelenia własnego satelity pogodowego przez Chiny w 2007 r. W ten sposób Chiny pokazały, że nie mogąc powstrzymać interwencji Floty Pacyfiku mogą skutecznie ograniczyć zdolność Amerykanów do komunikowania się na duże odległości i satelitarnego namierzania celów.

Zamiast zakończenia

W geopolityce funkcjonuje zasada, że określony ośrodek siły dąży do wzmocnienia własnej pozycji i osłabienia pozycji innych ośrodków siły. Po rozpadzie Związku Radzieckiego głównym ośrodkiem siły stały się Stany Zjednoczone i jako mocarstwo globalne sprawują kontrolę na wszystkich szlakach morskich, w tym na Dalekim Wschodzie (cieśnina Ormuz – V Flota amerykańska i cieśnina Malakka – VII Flota). W przypadku zablokowania tych szlaków chiński transport morski mógłby zostać poważnie zakłócony.

W związku z powyższym, po krótko zarysowaną sytuacją Chiny, jako wyłaniający się nowy globalny ośrodek siły, dążą do zapewnienia sobie bezpieczeństwa dostaw towarów, zwłaszcza jednak surowców energetycznych alternatywnymi szlakami, z pominięciem wyżej wymienionych cieśnin. Szansę taką stwarzają Chinom takie państwa, jak: Myanmar (Birma) i Pakistan (Rysunek 1.), które umożliwiają Państwu Środka dostęp do portów Oceanu Indyjskiego z pominięciem wyżej wymienionych cieśnin.

Nieco inny problem jest w Azji Centralnej, która była odwiecznym obszarem wpływów Rosji. Z chwilą wejścia Stanów Zjednoczonych do Afganistanu utworzono bazy amerykańskie w Uzbekistanie i Kirgistanie, co w opinii Chińczyków stanowiło element okrążenia tego państwa. W ramach przeciwdziałania umocnienia się Stanów Zjednoczonych w Azji Centralnej powołano SOW skupiającą Chiny, Rosję, Kazachstan, Uzbekistan, Turkmenistan, Kirgistan i Tadżykistan. Na jednym ze spotkań przywódców tej grupy wystosowano do Stanów Zjednoczonych pytanie o termin opuszczenia przez nie baz wojskowych w Azji Centralnej. Wkrótce Uzbekistan, a następnie Kirgistan zażądał od Stanów Zjednoczonych likwidacji wspomnianych baz. Usunięte więc zostały przeszkody do budowy „nowego Jedwabnego Szlaku”, w ramach którego ma powstać całkiem nowa infrastruktura transportu. Ma ona zmniejszyć uzależnienie Chin od

tradycyjnych szlaków handlowych przez wcześniej wspomniane cieśniny Ormuz i Malakka.

Chiny chcą więc powrócić do roli centrum świata a drogą ku temu ma być budowa połączeń 17 krajów liniami kolejowymi dla pociągów jeżdżących z prędkością 350 km/godz. Zgodnie z planem w 2013 r. w Chinach ma jeździć 800 szybkich pociągów a później wyjadą poza obszar Chin. Dwie sieci mają połączyć Chiny z Europą – docelowo z dworcami w Londynie i Berlinie, a trzecia do Wietnamu, Tajlandii, Myanmar (Birmy), Malezji i Singapuru.

Ponadto Chiny już uruchomiły rurociągi ropy i gazu w Azji Centralnej – ropociąg z Kazachstanu do Chin oraz ropociąg z Turkmenistanu przez Uzbekistan i Kazachstan do Chin. Wybudowano także gazociąg z Turkmenistanu do Iranu. W konsekwencji Rosja straciła monopol na import turkmeńskiego gazu, z kolei Turkmenistan stał się partnerem strategicznym Chin, co zwiększyło jego bezpieczeństwo.

Budując nowy „Jedwabny Szlak” Chiny naruszają rosyjską strefę wpływów w Azji Centralnej, co może zagrozić rosyjskiej gospodarce. W tej sytuacji rodzi się pytanie o to czy nadchodzi już czas zmiany układu sił USA-Chiny? Zmiana układu sił między tymi mocarstwami prawdopodobnie spowoduje transformację porządku międzynarodowego.

Udzielenie odpowiedzi na tak sformułowane pytanie wymaga przeprowadzenia analizy porównawczej wyznaczników potęgi obydwóch państw w zakresie geopolityki, demografii, ekonomii i geostrategii. Wyrażam przekonanie, że wymienione wyznaczniki potęgi wymienionych ośrodków siły jawią się jako interesujący asumpt do dyskusji.

Bibliografia

Opracowania zwarte

Cukiernik T., *Chińskie tournée po Afryce*, „Czas” 2007, nr 8 (875).

Gwiazda A., *Ekspansja gospodarcza Chin na rynku globalnym*, [w:] „Powrót smoka” – marsz ku pozycji globalnego mocarstwa, red. J. Marszałek-Kawa, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008.

Jarosiewicz A., *Gazociąg Turkmenistan – Chiny znacząco wzmacnia pozycję Chin w Azji Centralnej*, „Biuletyn OSW” 2009, nr 43 (118).

Nye J. S., *Soft Power. Jak osiągnąć sukces w polityce światowej*, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007.

Klar M. T., *Krew i nafta*, Agencja Wydawnicza i Reklamowa AKCES, Warszawa 2006.

Kruczkowska M., *Chiny inwestują na całym świecie*, „Gazeta Wyborcza” z dn. 30 czerwca 2011 r.

Mapa polityczna świata, Wydawnictwo Demart Sp. z o.o., Warszawa 2006.

Wines M., *China billing to spend big on Afghan Commerce*, „The York Times”, z dn. 29 grudnia 2009 r.

Milewski P., *Strategia i polityka rozwoju Zachodnich Chin a stosunki gospodarczo-handlowe z państwami Azji Centralnej*, „Azja-Pacyfik” 2003, nr 7.

Państwa świata Encyklopedia PWN, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.

Popularna Encyklopedia Powszechna, Oficyna Wydawnicza, Kraków 2000.

Ziętek A., *Region Azji Centralnej jako obszar wpływów międzynarodowych*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008.

Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Wydawnictwo GUS, Warszawa 2011.

Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009, Wydawnictwo GUS, Warszawa 2010.

Statistical Review of World Energy 2005.

World Energy Outlook 2007. China and India Insights. Raport OECD.

Źródła internetowe

<http://centrumpr.pl/artykuł/komentarz-miesiaca-chiny-w-afryce,24688.html>

http://en.wikipedia.org/wiki/Shenzhen_program

<http://forum.oilpeak.pl/about983.html>

http://translate.googleusercontent.com/translate_c?hl=pl&langpoir=en%7Cpl&v

<http://www.cebc.org.br>

http://www.dw_world.de/dw/article/0''5957091''00.html

<http://www.eioba.pl/a91097/chinywafryce>

<http://www.eksporter.pl/bazy/kraje/229php> ,

<http://www.geopolityka.org/index.php/analizy/90>

<http://www.geopolityka.org/index.php/analizy/90-wymiar-ekonomiczny-geopolityki-chin>

<http://www.gospodarka.dziennik.pl/news/artykuły/329040>

<http://www.politykaglobalna.pl/2010/01/marsz-chin-i-asean-%E2%80%93-geopolitycznyprzelom/>

<http://www.polska-azja.pl/2010/11/05/chiny-i-francja-rozmowy-o-współpracy/>

<http://www.presseurop.eu/pl/content/blog/767611-jak-chiny-kolonizuja-europe>

<http://www.rferl.org/content/beijing/stealthy/expansion-central-asia/2274062/html>

http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/artykuł,234,cicha_dominacja_chin_w_rosji

http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj_rosja_stosunki_dwustronne_chiny

<http://www.wiadomosci24.pl>

<http://www.wprost.pl/ar/202472/chiny-kupuja-europe/?o=202472&p9=1>

http://www.polityka.pl/swiat/analizy/302305.1.swiatowa_potega_czyli_bric_brazyli_a_rosja_indie_i_chiny

SUMMARY

The great march of China to become a global center of power

The geopolitics concentrates on aims to strengthen and weaken the position of centers of power. After the collapse of the Soviet Union a major center of global became United States. Washington controls all shipping routes, including the Far East. China, as an emerging new global center of power, is ensuring the security of supply of goods, but especially alternative energy routes, bypassing the straits

above. A slightly different problem is Central Asia, which was a perennial area of influence of Russia. Shanghai Cooperation Organisation, bringing together China, Russia, Kazakhstan, Uzbekistan, Turkmenistan, Kyrgyzstan and Tajikistan, was established as a part of strengthening of the anti-American attitudes in Central Asia.

China wants to return to the role of the global center power. The way forward is building connections of 17 countries' railways for trains running at a speed of 350 km/h. The two networks are going to combine China and Europe – ultimately with stations in London and Berlin, and the third to Vietnam, Thailand, Myanmar (Burma), Malaysia and Singapore. Building a new “Silk Road” China affects the Russian traditional sphere of influence in Central Asia, which could threaten the Russian economy. Changing the balance of power between USA and China is likely to transform the international order.

